ZOMERATELIER 2016

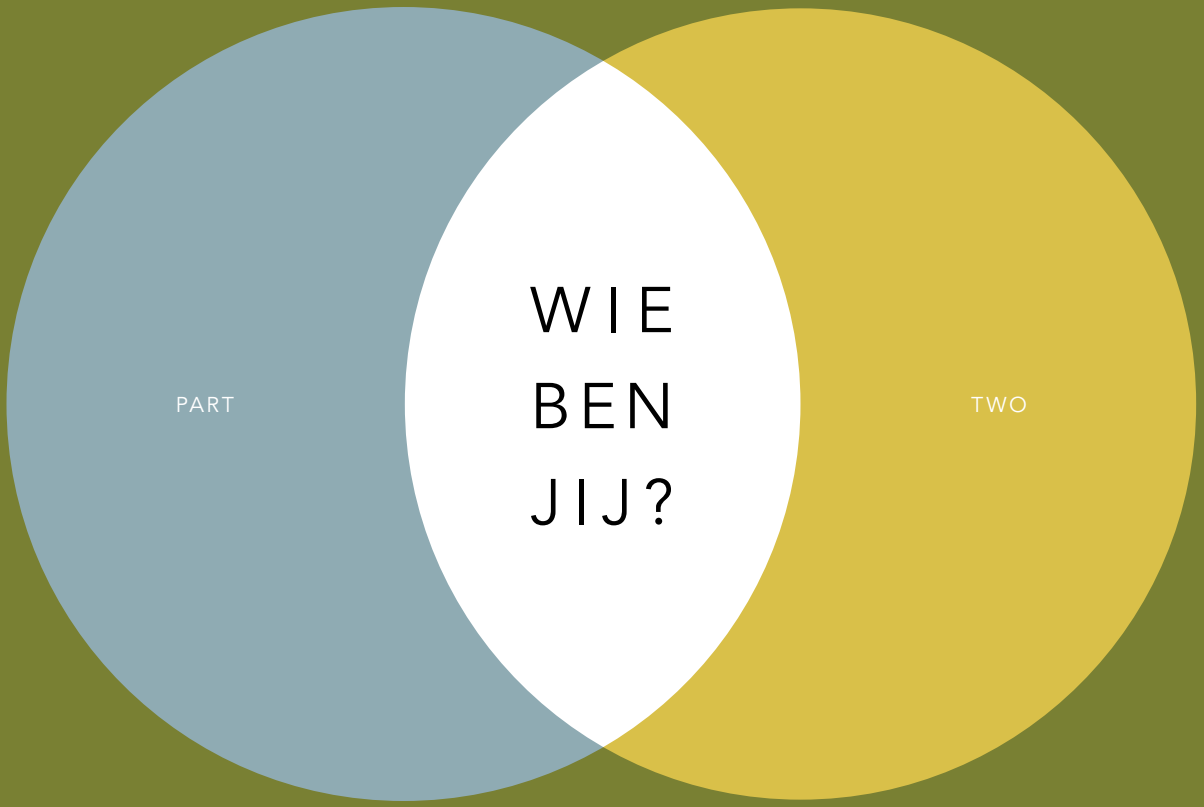

CBK ZEELAND

TJALLING QUINTEN MULDER

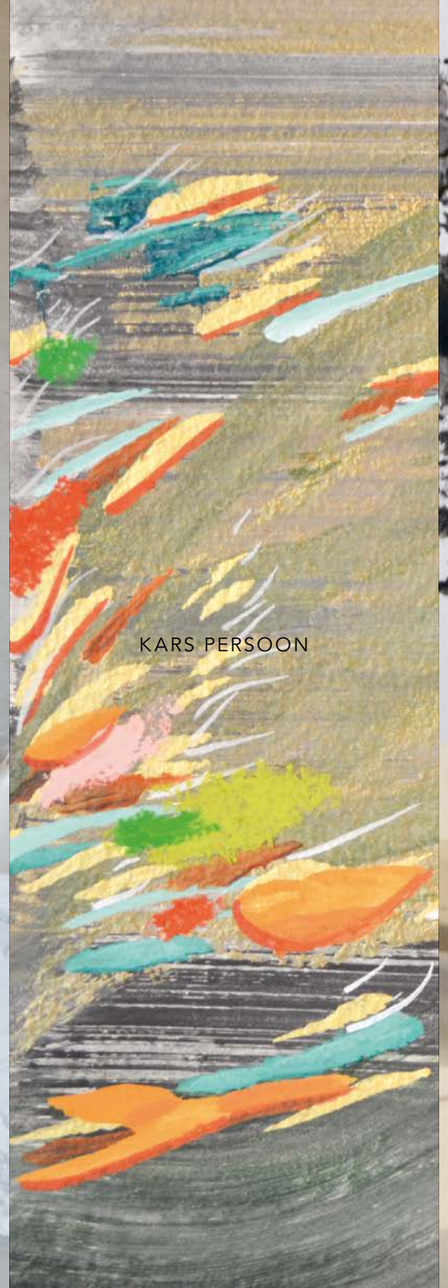

KARS PERSOON

JOOST KRIJNEN

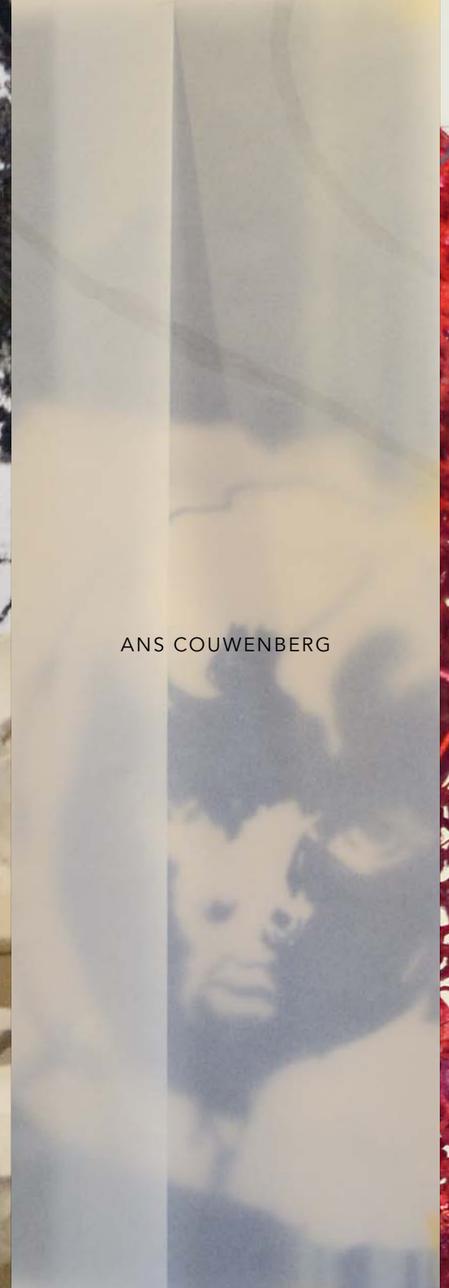

ANS COUWENBERG

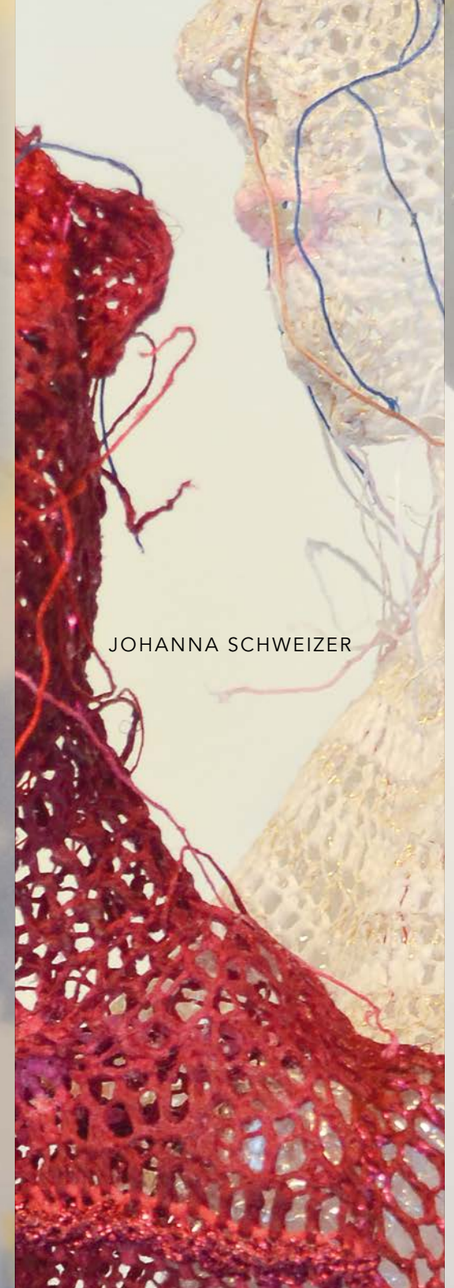

JOHANNA SCHWEIZER

MARCEL WARMENHOVEN

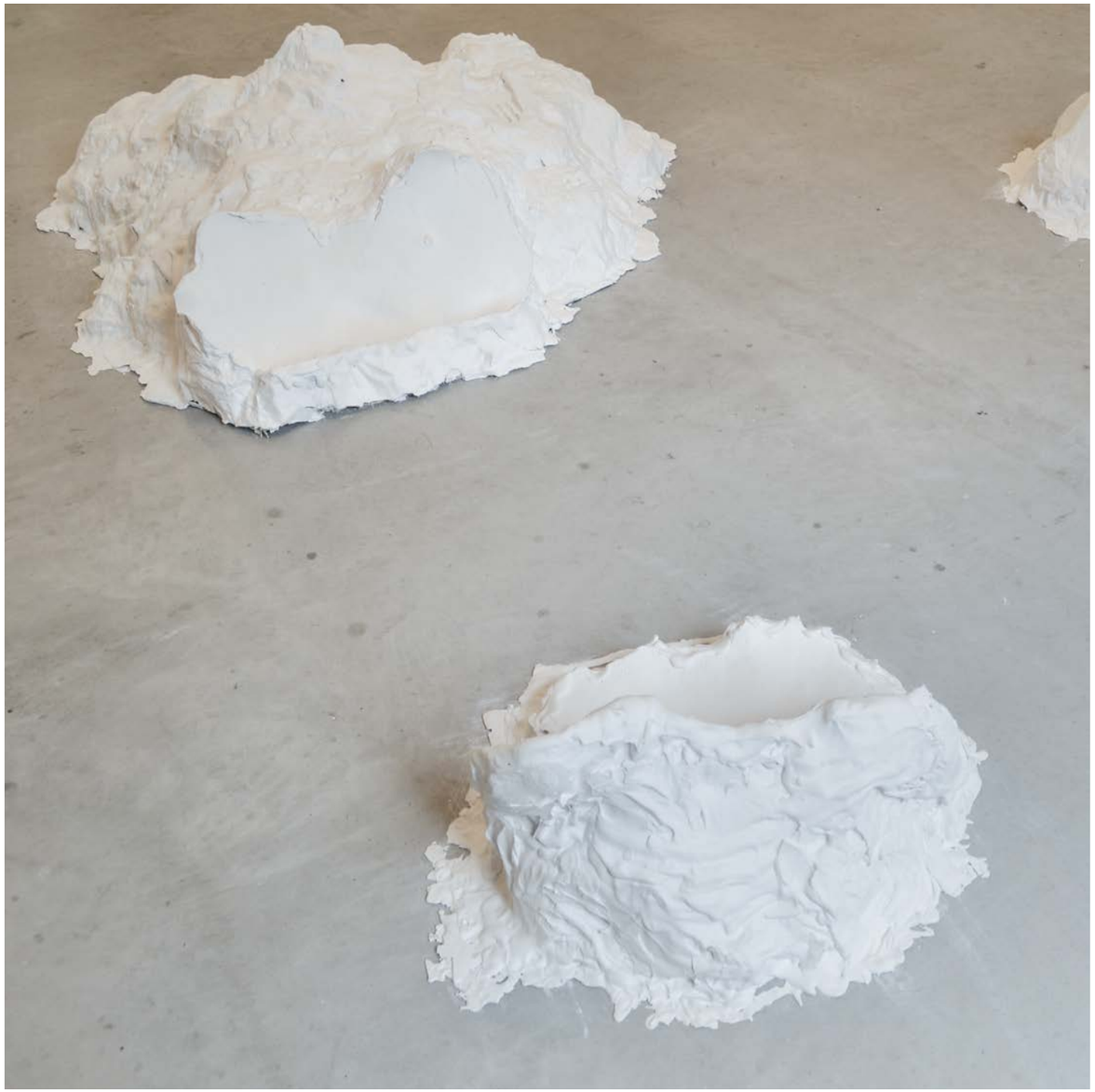

TJALLING QUINTEN MULDER

Het meest abstracte kunstwerk in deze editie van het Zomeratelier is dat van Tjalling Mulder, althans, totdat je het nadert. Van dichtbij blijken zijn dertien non-figuratieve objecten – gedeeltelijk – hyperrealistisch. Er zijn afdrukken in te zien van het lichaam van Mulder. Ongeveer alles, behalve zijn gezicht, is terug te vinden ergens in de witte vormen. Dat idee kreeg hij in het voorjaar, na de uitnodiging van CBK Zeeland. Door het thema van de menselijke façade, en door de vraag 'Wie ben jij?', besloot hij zijn lichaam te ontleden tot fragmenten, die elk een andere kant van hem tonen. Want, zo zegt hij: "Bij ieder mens ben je anders, gedraag je je anders. Daarom heb ik mijn lichaam in zulke 'eilanden' opgedeeld." Verschillende gedaantes, één persoon.

Mulder vertelt erover na een dag in het Europees Keramisch Werkcentrum. Hij is keramiek gewend maar dat zou technisch niet lukken in het Zomeratelier. Toen werd het gips, sneldrogend en zelfhardend. "Ik maakte al eerder mallen van mijn lichaam, die ik met keramiek vulde. De mallen zelf, die negatieve ruimte, die had ik nog niet eerder getoond."

De mallen leidden tot sculpturen, opgevuld tot heuvels van verschillende volumes die hij over de ruimte verspreidde. Het was een technisch leerproces, vijf werkdagen een hogedrukpan voor een installatie waar hij normaliter maanden voor uit trekt. Dat krijgt nog een staartje, want na deze werkweek is hij verder gegaan met gips door het materiaal te verwerken tot andere, hogere en slankere silhouetten. In dat opzicht was het Zomeratelier voor Mulder de proefperiode zoals het bedoeld is: een plek en tijd voor technische experimenten.

Intussen liggen daar de objecten waarin je zijn lichaam kunt ontwaren, deels verscholen in de abstractie. Tepels en allerlei intieme glooiingen zijn erin te ontdekken. De dijbenen liggen diep verzonken in het materiaal, handafdrukken zijn dan weer hoger aan de oppervlakte te zien, op de grootste berg van deze reeks. Eilanden, bergen, zijn ze als een landschap dat in de ruimte verspreid ligt. Maar samen zijn ze Tjalling Mulder.

KARS PERSOON

Op de lange muur in het Zomeratelier trekt een wonderlijke parade langs: ‘A particular Fact of Togetherness’, van Kars Persoon. Het is een ruim tien meter brede muurschildering waarin je figuren ziet opdoemen uit het vlak, alsof ze op dat moment ontstaan. Sommige zijn bezig getekend worden in een onderlinge omhelzing, waarin handen de contouren van elkaars silhouetten tekenen. Deels contour, deels ingekleurd, deels vlak, ontstaat een theater van onze tijd waar figuren verschijnen en verdwijnen en voortdurend onderweg zijn. Soms zoeken de lichamen beschutting bij elkaar, terwijl ze zich andere keren ontworstelen.

Een levend organisme, noemt Kars Persoon het werk zelf: “De figuren zijn onbekenden en benadrukken steeds hun verschil, hun individualiteit en hun historische bepaaldheid. Zij zijn de anderen. Specifieke karakters krijgen ze tijdens het werkproces. De eigenschappen die ze bij zich dragen, worden in de ontmoeting met anderen pas goed zichtbaar.”

Oftewel: door ons te spiegelen aan de ander weten we wie wij zijn. Dat is in het kort het antwoord van Kars Persoon op de vraag ‘Wie ben jij?’ van het Zomerateliertheme. Het antwoord is een oefening in solidariteit, het leven een samenspel en strijdtoneel. Als regisseur zette hij de lichamen in een ritmische opstelling die hij al experimenterend liet ontstaan toen hij in het Zomeratelier aan het werk ging. Daarbij nam hij enkele bestaande tekeningen als uitgangspunt. Nu zonder papieren drager maar op een muur werden deze technisch anders, getekend met acrylverf en enkele mooie oude pigmenten, rood en goud en zilvertinten, het idee van een oude fresco oproepend.

In deze buitelingen komen mensen samen waarin je contrasterende karakters ziet, met verschillende gebaren en kleuren. Behalve als verschillende mensen kun je ze ook zien als flarden van herinneringen uit één mensenleven. Daarmee is deze schildering een tijdreis die een mens meemaakt: je ziet met vallen en opstaan, hoe mensen door het leven gaan. In alle gevallen is het beeld een viering van de waarneming, stelt Kars Persoon. Een zinnelijke en ironische parade, met geheel rechts een trommelslager die de massa opzweept en tegelijk de hartslag van het leven laat horen.

JOOST KRIJNEN

Dat zijn werk een hommage zou worden aan Adriaen Coorte, de zeventiende-eeuwse Zeeuwse stillevenschilder, dat voorzag Joost Krijnen nog niet toen hij zijn intrede nam in het Zomeratelier. Wel dat het over Zeeland zou gaan, dat wil zeggen, over zijn blik op Zeeland. Toen Krijnen op een maandag in juli in Middelburg arriveerde, begon hij zijn werkweek met een fietstocht door de omgeving: het landschap bekijken, de stad ontdekken.

Met de opgedane indrukken in het achterhoofd kon hij aan de slag met zijn installatie, een tekening in de ruimte, waarvoor hij elementen tevoren had meegenomen. Werk op doek zette hij tegen de wand, daarop latjes en keramische vormen, en daarboven tekenvellen met Rorschach-achtige inktvlekken. Samen werden die verschillende elementen één geheel, opgebouwd uit associaties zoals ook de menselijke geest bestaat uit elkaar opvolgende gedachten, indrukken, herinneringen. Boven dit alles zette Krijnen een zwarte lijn, als denkbeeldige begrenzing. Daartussen lag als het ware een venster om in te gaan werken, nieuwe vertes te schetsen.

Zoals het leven zich aandient, zo ging Krijnen hier ook te werk. “Doorgaans maak ik eerst schetsen en werk ik uit omlijnde ideeën. Nu koos ik vooral voor het idee van het Zomeratelier, het werken ter plekke.” Binnen en rond het kader dat hij op de muur zette, begon hij lijnen te zetten, getekend en van tape. Twee schuine perspectieflijnen overdwars worden aan de bovenzijde besloten door een golvende lijn als wolk. En zo kijk je in een bedacht landschap dat zowel gaat over Zeeland waar Krijnen doorheen fietste als over het tekenen zelf. Met onderaan een klein stilleven van objecten in klei, vissen en bessen, als eerbetoon aan de schilder Coorte die in Middelburg geboren was.

Deze installatie verhaalt kortom over Coorte, over Zeeland, en over Krijnen zelf. Het antwoord op het thema ‘Wie ben jij?’, ligt voor hem in het kunstenaarschap: als tekenaar verwerkt hij altijd zijn ideeën en indrukken al tekenend. Wat hem op een dag overkomt, frustraties en interesses, vinden hun weg in kleine associatieve schetsen. ‘Wie ben jij?’ is een vraag waarop hij nooit een antwoord zoekt. Dat komt vanzelf in zijn werk terecht.

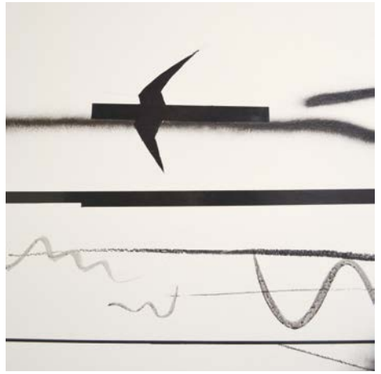

ANS COUWENBERG

Met twee sleutelwerken op zak stapte Ans Couwenberg in juli de ruimte van CBK Zeeland binnen. Het waren twee tekeningen van gezichten, te schetsmatig om portret te kunnen noemen, menselijk genoeg om te helpen de vraag ‘Wie ben jij?’ te beantwoorden. Toen ze enkele maanden eerder was gevraagd om een werk te maken rond het thema van de menselijke façade, dook ze eerst in haar atelier in stapels oudere tekeningen. Deze twee getekende gezichten, schimmen die opdoemen uit het papier, nam ze mee naar het Zomeratelier en prikte ze op de muur. Daartussen zou in de loop van de week een heel nieuw werk ontstaan, waarin allerlei gezichten elkaar vinden via golvende lijnen, als één nieuw organisme.

Couwenberg werkte dit alles uit op de zes meter brede, licht gebogen muur van het Zomeratelier. “Dit heeft te maken met de oeroude menselijke behoefte om je een stukje terrein toe te eigenen en jezelf kenbaar te maken,” zegt ze over die brede aanpak. Het werd een proces van zoeken en uitproberen. Daarbij was het tekenen op de muur nieuw voor haar: “De oneffenheden van het muuroppervlak maakt dat de lijn met grafietpotlood grilliger werd dan ik zou willen. Snel en geconcentreerd tekenen is belangrijk omdat ik daardoor de spanning van de lijnen niet verlies en de concentratie kan blijven vasthouden. Ik werk graag met woeste, wilde uithalen, met krassen en schuren.” Maar ondanks de weerbarstigheid van het materiaal oogt het eindresultaat vloeiend. De oorspronkelijke tekeningen zijn als een collage op de muur geplakt, verbonden door tekenlijnen, vervolgens bedekt met repen kalkpapier met daarop een boom getekend.

Dat maakt het een gesluierd werk dat zich, ook door de nauwe doorgang naast de muur, niet gemakkelijk blootgeeft.

Onder deze brede collage van papier en lijnen ligt een abstracte gestalte van een zachte stof. “Moeder aarde, in een staat van dromen,” noemt Couwenberg deze vorm. Zo is haar reactie op de vraag ‘Wie ben jij?’ schimmig, onbenoembaar, allesbehalve vastomlijnd. Ergens tussen die oerfiguur en de gestaltes erboven, en in de lijntjes ertussen, zou het antwoord besloten kunnen liggen.

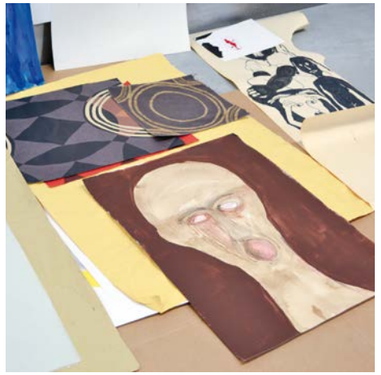

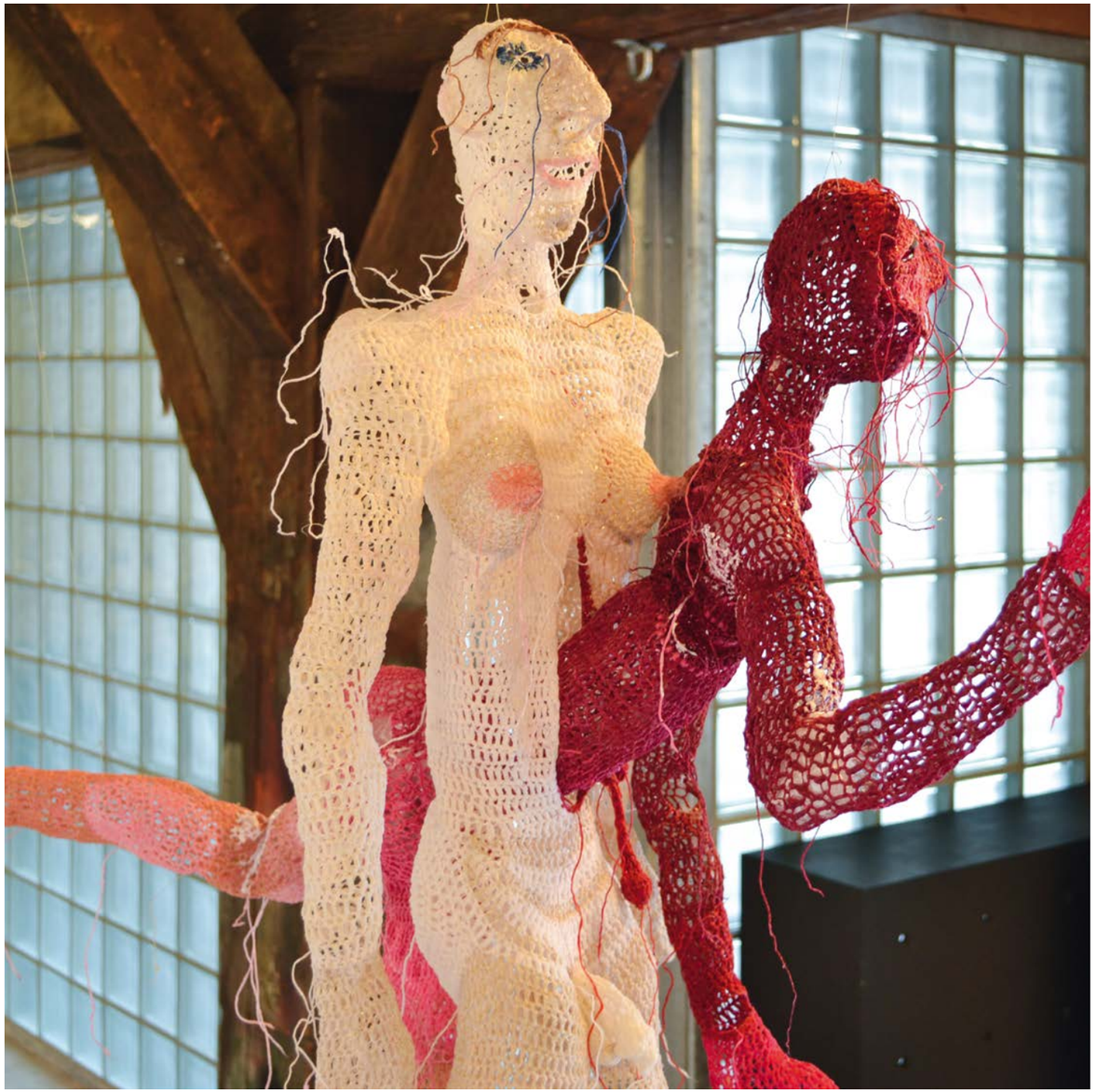

JOHANNA SCHWEIZER

Mensen hebben maar weinig nodig om een medemens te herkennen. Neem de installatie van Johanna Schweizer in het Zomeratelier: ze hing enkel een aantal ogen op een wand, en als beschouwer bedenk je er vanzelf complete gestaltes bij. Voor Schweizer was het werken met de architectuur een van de interessante kanten van het Zomeratelier. Niet alleen laat ze ogen opdoemen uit een kromme wand, ook viel ze voor de donkere balken in het gebouw. Op een ervan toverde ze een apenkopje tevoorschijn, met eronder twee grote tepels. Een kwinkslag: “Alsof het een aapje is dat hoog in de boom zit. Je ziet maar een kopje, de rest denk je erbij.”

Dat werken met de ruimte was iets waar ze een vervolg aan wil gaan geven. Ook de korte tijdspanne was nieuw, een uitdaging: “Ik werk met haaksels en dat kost tijd, maanden. Dat kon hier niet.” Enkele gehaakte lappen, katoen en metallicgarens, bereidde ze voor om in het Zomeratelier te voltooien. Vervolgens legde ze deze er in een bad van polymeer om te harden. Daardoor worden de gestaltes en ogen ruimtelijk, en krijgen de gekleurde haaksels een natuurlijk verloop door de laag die het omhult.

De zo ontstane sculpturen bond ze aan het plafond en spijkerde ze aan de wand. Een tweeledige gedaante hangt zwevend aan draden: een witte gestalte waar een rood lichaam uit losbreekt, als een strijd tussen twee tegenpolen. De beide monden sperren zich open, de neusgaten snuiven verwijd levensadem op. Wie wint? Lichaam of geest? Goed of kwaad? Of, welke strijd zien we hier precies?

Demonisch, sensueel, levenslustig, grappig, zijn het figuren die roepen ‘hier ben ik’. Raadselachtig, noemt Schweizer haar creaties. In dat mysterie werkt mee dat textiel, normaliter bedoeld om te bedekken en te omhullen, hier het tegenovergestelde doet. Het legt binnenkanten bloot. Het apenkopje is deels ontveld, elke van haar gestaltes wordt afgepeld tot een ruwe kern, haakwerk waar de draden aan hangen – niets verbloemd of verborgen. “Jekyll en Hyde,” zegt ze zelf: “Je ziet de voorkant van de mens, en ook de verrassing van wat achter dat uiterlijk schuilgaat.”

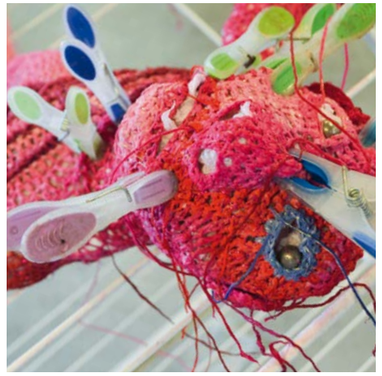

MARCEL WARMENHOVEN

Vooral in Frankrijk maar ook dichterbij zie je ze soms aan dakranden: gargouilles. Draken, dieren, mensfiguren, of iets ertussenin, steken uit dakrand van het liefst Gotische kathedralen en spuwen regenwater naar beneden. Daar moest Marcel Warmenhoven aan denken toen CBK Zeeland hem uitnodigde voor het thema 'Wie ben jij?'. Het thema leidde hem naar de vrijheid van meningsuiting, die mensen ertoe brengt om meningen zowel als vuiligheid uit te braken, zoals een gargouille dat met hemelwater doet. "Mijn gargouille is een verbeelding van het dagelijks gevecht dat wij met onszelf moeten voeren. Om het beestachtige in onszelf te beteugelen en zo een spiritueel evenwicht te vinden om tot meer zuiverheid te geraken."

Maar hoe dat precies vorm te geven, moest deels blijken tijdens het bouwproces in het Zomeratelier. Normaliter werkt Warmenhoven al doende aan zijn beelden, laat hij figuren onder zijn handen ontstaan. Gaandeweg worden gestaltes en hun karakters zichtbaar. Voor het Zomeratelier besloot hij anders te werken. Ook dit keer koos hij materialen die hem vertrouwd zijn – stoffen, styrofoam – maar ging eerst een paar maanden nadenken over de vorm. Zo schetste hij in gedachten alvast de contouren: een luidruchtig en expressief wezen, zich uitend om zo het grondrecht op te eisen, de vrijheid om te zeggen wat je wilt en denkt.

Dat verlangen is complex. Een mens kent periodes waarin hij hard schreeuwt, om zich te onderscheiden, maar hij kan ook zichzelf overschreeuwen. Vrijheid van meningsuiting is terecht een groot goed maar wordt ook misbruikt als excuus om te schreeuwen en beledigen. "Ik reageer daar niet op met opgeheven vinger, want eerst en vooral wil ik met mijn beelden mensen ontroeren, op een aansprekende manier."

Aansluitend op het ingewikkelde debat over de vrijheid van meningsuiting schept Warmenhoven een beeld vol contrasten: het spuugt zowel parels uit als een vieze drab van zeewier, in een lijf dat hij bovendien bekleedde met verschillende stoffen. Een camouflagestof geeft uitdrukking aan hoe wij ons vaak verbergen, tussen anderen of achter woorden. Maar de zachte stof onderaan, op de onderbuik zogezegd, laat onder die grote mond ook onze kwetsbaarheid zien.

WIE BEN JIJ? PART TWO

Met de tentoonstellingstitel 'Wie ben jij?', thema van het Zomeratelier 2016, valt CBK Zeeland maar meteen met de deur in huis: of je je als kunstenaar – of toeschouwer – bekend wil maken. Zes kunstenaars die CBK Zeeland uitnodigde om werk te maken met deze identiteitsvraag als uitgangspunt, formuleerden bij wijze van antwoord hierop een reeks muurschilderingen en installaties. Dat werd een ritmische en gelaagde tentoonstelling, zo bleek. De identiteitsvraag, daar gingen ze op in met werken waarin de menselijke gestalte zowel als het maakproces centraal staan. Hoe de mens zich voordoet bij anderen, hoe hij zijn vrijheid van meningsuiting gebruikt, hoe hij zich wel of niet verschuilt achter een façade – allemaal interpretaties die dit opnieuw een geslaagde editie van het Zomeratelier maakten.

Elk jaar nodigt CBK Zeeland enkele ambitieuze en gedreven kunstenaars uit om een week te komen werken in het Zomeratelier: een openbaar toegankelijke studio in de eigen tentoonstellingsruimte. Dat is een uitdaging voor de kunstenaars. Ieder krijgt een grote muur of deel van de ruimte die fungeert als openbaar atelier, waar bezoekers de exposant aan het werk zien, experimenterend, uitproberend, herstellend. Dat is erg publiek. Maar het is ook tijdelijk. Die tijdelijkheid versterkt het gevoel dat je risico's mag nemen, een nieuw idee of techniek kunt uittesten. Zo kan elke kunstenaar kijken welke zetten hij of zij wil doen om daar wellicht later, in een volgende fase in het oeuvre, profijt van te hebben. Dit jaar leverde het een inhoudelijk gelaagde tentoonstelling op, waarin figuratie en abstractere werkprocessen elkaar afwisselden en aanvulden.

In ruim tien jaar Zomerateliers zijn tientallen kunstenaars gekoppeld geweest aan verschillende thema's. Alleen in 2015 en 2016 waren die gelijk: wie ben jij, ofwel, hoe benader je een begrip als identiteit. Dat sluit inhoudelijk aan op de tweede editie van de manifestatie Façade die CBK Zeeland in 2017 organiseert: een grote openluchttentoonstelling van installaties die speciaal voor de stad Middelburg gemaakt worden. De succesvolle Façade 2012 ging over de gebouwde omgeving, over hoe architectuur en stadsmarketing bijdragen aan een gedroomde identiteit. De komende editie gaat over de façade van de mens. Is het nodig om je anders voor te doen dan je bent, of vergt dat meer vrijheid dan we hebben? Wat bepaalt je identiteit, verandert deze al naar gelang wie het vraagt of waar je bent? Hoe beoordelen wij anderen? Op dit soort vragen neemt het Zomeratelier 2016 alvast een voorschot. En schrijft u Façade 2017, volgend jaar augustus, alvast in uw agenda.

Thom Schaar
coördinator beeldende kunst

Kathrin Ginsberg
directeur

Tekst
Sandra Smets
Fotografie
CBK Zeeland
Vormgeving
Martijn de Wilde

CBK Zeeland
Balans 17 | 4331 BL Middelburg
Telefoon 0118–611443 | www.cbkzeeland.nl